

Consell de Mallorca

Biblioteca Lluís Alemany

Via Roma, 1 (La Misericòrdia) 971 21 95 39

12 de març - 11 de juny / 2024

CICLE I EXPOSICIÓ

Converses sobre
imatge, societat
i iconografia

*La iconografía de la
Divina Pastora*

La iconografía de la Divina Pastora

La ciutat de Sevilla i més concretament el seu convent de Caputxins, és el bressol de la devoció a la Divina Pastora. Aquesta s'inicià de la ma de Fra Isidoro de Sevilla. La nit de 24 de juny de 1703, estant en oració, se l'hi va aparèixer la Mare de Déu amb vestidures i aspecte de Pastora, comanant-li Ella mateixa que propagués aquella nova advocació. El dia següent, el mateix frare encomanà un llenç al pintor Miguel de Tovar amb la imatge de Maria tal com l'havia vista. Aquest ha esdevingut model de referència iconogràfica i s'ha estès a tot el món.

Fray Isidoro de Sevilla

Divina Pastora. Bartolomé Esteban Murillo. Museo del Prado.

La iconografía de la Divina Pastora

Com no podia ser d'altre manera a Mallorca la devoció a la Mare de Déu Pastora s'hi introduí de la mà dels mateixos framenors Caputxins. Les notícies més antigues de què disposam són de 1763, quan en el primitiu convent de *Ses Murteres*, s'hi va celebrar la seva primera festa. Costejà les despeses Maria Josepa de Pinós i de Pinós, marquesa de Vilafranca de Sant Martí. Els testimonis del moment ens diuen que hi hagué *“oficio con música y sermón, que predicó el Padre Bernardino de Mallorca, y un gran concurso de fieles, como nunca se había visto en aquella iglesia”*.

Pintura original del convent caputxí.

La iconografia de la Divina Pastora

Divina Pastora. Tallers de l'Art cristià.

Amb la construcció de l'actual convent, ran del Bastió d'en Zanoguera, la devoció hi fou traslladada i se li va dedicar una de les capelles de l'església, concretament la tercera de la part de l'Evangelí, com encara existeix. El llenç barroc que inicialment va presidir aquest altar es conserva en un dels murs laterals, essent reemplaçat per una imatge portada dels tallers d'art cristià de la ciutat catalana d'Olot. Aquest canvi es produí l'any 1911 a iniciativa del benemèrit fra Atanasi de Palafrugell i amb el suport econòmic del Venerable Terç Orde Franciscà.

Divina Pastora.
Ceràmica del Convent dels
Pares Caputxins (Palma)

La iconografia de la Divina Pastora

Durant els segles XVIII i XIX, els millors impressors de Mallorca, van treure un gran nombre d'estampes que be contribuïren a la puixança del moviment pietós entorn a la Divina Pastora. La creació de nous models, fins i tot la importació d'altres gravats vinguts de fora, la producció i reproducció de tots, ens parlen de l'acceptació d'aquesta devoció entre els mallorquins i de la demanda de material per ajudar-se a canalitzar-la. Cada cop que de la impremta en sortia una nova raima* significava que l'anterior s'havia esgotat.

*Segons el Diccionari català-balear-valencià una raima és el conjunt de cinc-cents fulls de paper.

Divina Pastora. Biblioteca Lluís Alemany

La iconografia de la Divina Pastora

Entre els gravadors que més es destacaren en la impressió d'imatges de la Divina Pastora hi trobem la famosa nissaga de Can Guasp o, més concretament en la segona meitat del segle XVIII, Francesc Muntaner i Moner (1743-1805). Aquest, membre d'una gran família d'artistes i que formà part de la *Reial Acadèmia de Belles Arts de San Fernando*, creà almenys dos models ben reeixits i de gran qualitat artística. S'identifiquen per la marca: *Muntaner la invento y gr.bó.*

Per millor atreure a una devoció, l'Església Catòlica al llarg dels temps, ha concedit *indulgències*. Segons el Dret Canònic, una mena de "remissió davant Déu de la pena temporal pels pecats comesos, que un fidel disposat i complint amb determinades condicions, pot aconseguir per mitjà de la mateixa Església, la qual, com administradora de la redempció, distribueix i aplica amb autoritat el tresor de les satisfaccions de Crist i dels Sants". Les indulgències, o *perdons*, eren concedides per bisbes i arquebisbes i es publicaven a les estampes que es repartien entre els devots d'una advocació o altre. Les de la Divina Pastora son una bona mostra de que se'n poden guanyar moltes resant una *Salve* i una *Ave Maria* davant la seva imatge.

La iconografía de la Divina Pastora

De l'església conventual dels Caputxins, el culte a la Divina Pastora s'estengué a altres cenobis i temples de Mallorca. Entre aquests, hi hem de destacar el monestir de la Puríssima Concepció de monges Caputxines, on la devoció hi feu fortuna i el seu culte resultà esplendorós. Un dels altars del creuer està dedicat a aquest títol, presidint-lo un llenç de principis del segle XIX que ens mostra a la titular envoltada i venerada per un estol de sants, beats i venerables, tots de l'orde franciscana-caputxina en actitud de venerar-la. Aquesta pintura també fou reproduïda en forma de gravat.

Comparativa pintura-gravat.

La iconografia de la Divina Pastora

A Palma la devoció trobà aixopluc en altres esglésies com son la veïna parròquia de Sant Jaume, amb capella pròpia, o la desapareguda de Sant Antoni de la Porta. D'ambdós llocs se'n van distribuir les corresponents estampes. Així mateix també arribaren als pobles de la Part Forana sengles representacions de la Mare de Déu vestida de Pastora: Algaida, Petra (santuari de Bonany), Valldemossa, Andratx, Santa Margalida, Sencelles... Hom creu que en aquests llocs la devoció hi fou introduïda gràcies a les missions populars dels mateixos caputxins o amb les exclaustracions religioses pròpies del segle XIX que, en molts de casos, obligà als mateixos frares mendicants a retornar als pobles d'on eren naturals.

Divina Pastora de la Parròquia de Sant Jaume.

Abril 2024

La iconografia de la Divina Pastora

Amb tot, la devoció a la Divina Pastora també va entrar a les llars familiars, on avui encara és fàcil trobar-hi un bon nombre de pintures que la representen. També, i molt concretament durant el barroc, era ben habitual que la seva iconografia s'introduís en els esmalts i vidres pintats de la joieria mallorquina. Però sobretot, arreu es popularitzaren les escaparates amb la figura de Nostra Senyora vetllant pel ramat d'ovelles que s'hi acosten. Les imatges més reeixides que coneixem foren obrades en els famosos tallers de "terra de Manacor". Aquests mobles amb les peces que contenen, esdevenen una mena de petit oratori casolà o un veritable mostrador d'aquesta devoció que, per la seva naturalesa i la seva iconografia, resulta propera i entrenyable.

Joia mallorquina amb una representació de la Divina Pastora.
Col·lecció particular

Escaparata de la Divina Pastora. Mestre de les Verges Roses.

La iconografia de la Divina Pastora

JORDI LLABRÉS I SANS

És investigador. El seu àmbit de treball es ceneix a la cultura cristiana de Mallorca, la iconografia i la religiositat popular. És cronista oficial i arxiver de Sencelles. Terciari en el Convent de Caputxins de Palma. Forma part de l'equip del Secretariat de Mitjans de Comunicació Socials del Bisbat de Mallorca. Ha publicat diversos llibres i habitualment col·labora en revistes d'investigació i divulgació.

Consell de Mallorca

Biblioteca Lluís Alemany

Via Roma, 1 (La Misericòrdia) 971 21 95 39

Pròximament:

*L'empremta sonora de
la Ciutat de Mallorca*

A càrrec de Antoni Llofriu-Prohens

MAIG 2024